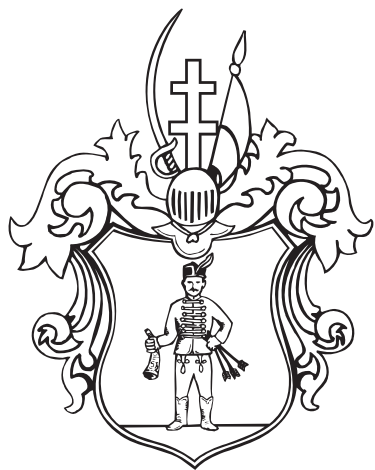

Jász-vidék

Jászárokszállás város közeleti havilapja

Különszám – 2006. október 23.

Faludy György: Nagy Imre

Hajnaltájban sétálni kezdteél
föl és alá a pincebolt
alatt; csak cvikkered hiányzott,
egyébként minden rendben volt:
a perc lejárt, a lelked tiszta
s egy óra sem kell már, amíg
Kossuth Lajost, Rákóczit, Dózsát
beérik kurta lábaid.

Mi adta néked a nyugalmat?
Hogy tudtad: hallgatnak, míg hallgatsz
és azt is, hogy a század titkát
te oldottad meg félúton?
S mi növesztett oly nagyra téged?
Bölcs bátorságod? Tisztesség?
Batthyányhoz hasonló véged?
Hogy te vagy fajtánk példaképe
a holtak élén? Nem tudom.

A szomszéd cellából Maléter
köhécselt. Hirtelen hideg
csapott meg tarkódon. Hogy papírt
és tollat kérhetnél? Minek?
Minek, gondoltad. Száll az írás,
mint viharban a levelek,
s köztük derűsen és kimérten
zömök, ősz férfi jár: a tett.

A vég, sejtetted még nehéz lesz,
de az már nem oszt, nem szoroz –
megnyílt az ajtó: káromkodva
ugrottak rád a vasbotos
pribékek, karod megkötötték
s végigrugdostak idegen
zsebrákok sorfalán át, amíg
te cvikker nélkül, félvakon
támolyogtál és szánkózva
szétnéztél kint az udvaron:
de már az ávós hóhér rémült
arcát nem vetted észre, sem
a helytartót, ki két szovjet tiszt
közt állt, vacogva, részegen.

Aztán csak mész, vajpuha mész jött,
előbb rád terítette bő
tógáját, aztán szikkadozni
kezdett, majd mint a krétakő
kemény közetnek nőtt read,
megette húsodat és orcád,
de bajszod nyájas kunkorát
szálanként őrizi, mint az országot.

Azóta újra mellbeteg,
keszeg varróleány a nappal
s izzadt ringyók az éjszakák –
ám néha félálomban este
szemembe hull egy fény-nyaláb:
talán a láthatáron villan,
vagy egy reflektor inceleg,
vagy a szomszéd utcán a villany,
de lehet, hogy a cvikkered.

(London, 1958)

Dr . Donáth Ferenc 1913-1986

Jászárokszálláson született Dr. Donáth Ferenc politikus, történész, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa. Szülőházán 1989. október 28-án ünnepélyes ke-

retek között leplezték le emléktábláját. Az emléktábla avatásán részt vett családja. Felesége Bozóky Éva újságíró, fia Dr. Donáth László evangélikus lelkész, testvére Donáth Borbála. Az ünnepi beszédet Dr. Tóth Pál Péter tudományos kutató kandidátus tartotta, akit személyes barátság fűzött a politikus-hoz és családjához.

Részlet az elhangzott ünnepi beszédből:

„1974 őszén ismertem meg személyesen. Kapcsolatunk az első pillanattól kezdve mély és baráti volt s maradt haláláig. Ebben találkozásunk kezdetén a közös szülőhely, Jászárokszállás nem elhanyagolható szerepet játszott. Bármikor, bármilyen kérdéssel fordultam hozzá, nem lehetett olyan elfoglaltsága, amit meg ne szakított volna kedvemért. Édesapjának, Donáth Lipót köztisztviselőnek álló ügyvédnek nem okozott gondot gyermekei taníttatása, s az önálló élet alapozásához szükséges anyagi javak biztosítása sem. Fia, Donáth Ferenc tehát nem a nyomor, nem a megaláztatottság, nem a számkivetettség, hanem saját szellemi fejlődése következtében – még joghallgató korában – kapcsolódott a kommunista mozgalomhoz. S a harmincas évek elején ezzel nem kevesebbet, mint polgári jólétének feladását, ügyvédi karrierjének kettétörését vállalta. Szemléletének alakulását Jászárokszállás társadalma – az a falusi közösség, melyben az iparosok, a földnélküli nincstelének, a kubikosok, a közepes birtokú vagy a módosabb parasztbirtokkal rendelkezők érdekei egymásnak feszültek – szükségszerűen befolyásolta.

1945 előtt Donáth Ferenc neve a hazai népfrontmozgalommal kapcsolódott össze. A harmincas évek elején aktívan részt vett a tandíjreform mozgalomban, 1936 tavaszán ott volt Debrecenben a második diétán, majd egyik létrehozója s meghatározó személyisége volt a Márciusi Frontnak. Közreműködött a Nemzeti Parasztpárt megszervezésében, s a párt lapjának, a Szabad Szónak világpolitikai összefoglalóit is hétről hétre ő írta. 1940-ben letartóztatták, Alagra vitték, ahonnan néhány hét múlva beteg tudóval szabadult. 1942-től illegálisban élt, de továbbra is egyik aktív vezetője volt a nemzeti függetlenségért küzdő hazai ellenállási mozgalomnak. Részt vett az 1936-ban feloszlott KMP újjászervezésében, a Békepárt lét-

rehozásában, majd 1944 végén a MKP újbóli megalapításában. 1944 őszétől a Szabad Nép szerkesztői teendőit is ellátta.

1945 elején a földről szóló törvény kidolgozásában vett részt, s az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökhelyettese lett, majd a földművelésügyi minisztérium államtitkárává nevezték ki. A kommunista párt Központi Vezetőségének tagjaként 1946-ban még vitatta a Gerő Ernő által megfogalmazott szövetkezetesítési programot. 1948-1951 között azonban már ő sem vitakozott. Ebben az időben az MDP Központi Vezetőség Titkárságának vezetője volt, aktívan részt vett a Rákosival fémjelzett politika kidolgozásában és megvalósításában. 1951. február 15-én következett be letartóztatása. Mint a többi lefogott kommunista, ő sem szervezkedett Rákosi hatalma ellen. Múltja, addigi tevékenysége azonban elégséges vád volt a nép, és nemzetellenes politikát folytató hatalom számára. 15 évre ítélték. 1954 közepén rehabilitálták. A felajánlott pozíciók közül azonban semmit sem vállalt. Tudományos kutató lett.

Nyugodt, higgadt, bölcs és világos gondolkodása, szuggesztív lény, szervezőkészsége ismét körébe vonzotta a jobbat akarókat. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy 1956. október 23-át követően Nagy Imre mellett állami és párti vonalon is fontos feladatot látott el. Ezek a napok az ő életében is döntő jelentőségűek voltak. Kezdetben még a régi keretek és struktúra között bízott, hitt a szocializmus megújulásában. Majd elveit nem feladva fontos szerepet játszott a forradalom eredményeinek elismertetésében, a pártidiktatúra, az egypártrendszer felszámolásában, a Magyar Dolgozók Pártja megszűnésében, az új párt, az MSZMP megalakításában, a magyar semlegesség szükségességének felismerésében. 1956. november 4-én őt is a jugoszláv követségre hívták, majd elhurcolták Romániába, ahonnan hazai börtönbe 1957-ben került. Nagy Imre és elvtársai koncepciók perében Donáth Ferenc másodrendű vádlottat 12 évre ítélték. A váci fegyházból 1960-ban amnesztiával szabadul.

A politikából kizorítva ismét tudományos kutató lett, s a korábbi börtönének után megkezdett kutatómunkáját folytatta. Agrárpolitikus volt, tudományos munkája is a földosztáshoz, a magyar mezőgazdaság történetéhez kapcsolódott. Ekkor írta meg a földosztás történetét. Számos tanulmányban, cikkben mutatott rá a gazdasági élet alapvető ellentmondására, s a szakemberek egyetértettek vele. Marxista maradt, azt a korábbi felfogását nem tagadta meg, hogy a párt által kikényszerített diktatúra az emberek jobb jövőjét szolgálja. Ahogy fiatalon a fasizmus ellen, a független és demokratikus Magyarország megteremtéséért szerveződő hazai erők elismert vezetőjévé vált, úgy gyűlt köréje, s tömörült

mögötte a hetvenes évek végétől a demokratikus ellenzék minden csoportja, mindazok, akik célul tűzték ki a megmerevedett struktúra átalakítását. Személye ugyanis kohéziót jelentett a fenti célkitűzést megvalósítani szándékozó személyek, csoportok számára. Nem volt olyan jelentős ellenzéki fellépés, tiltakozás (például a Charta '77 aláírói melletti kiállítás, a Bibó-emlékkönyv elkészítése, a monori találkozók stb.), hogy csak a legfontosabbakat említsem), melyben meghatározó szerepet ne játszott volna. Képletesen szólva az ő iskolájából került ki úgyszólván minden politizálni képes haladó erő. Jelentős szerepe volt a mind többszínűvé váló ellenzék összefogásában, együtt tartásában. Vezető szerepe egyértelmű volt. A hivatalos politika is őt tartotta a demokratikus ellenzék vezetőjének. Minderre azért is emlékeztetek, mert napjaink felszabadult légkörében a demokratikus ellenzék – az MDF-től az SZDSZ-ig –, mintha megfélemedezett volna egykori mentoráról.

1983-tól kezdve mindinkább elhatalmasodott betegsége, a fehérvérűség. De a kórházban is dolgozott, irányított. Az orvosok, az ápolónők megdöbbenve nézték, hogy naponta 20-30 ember kereste meg betegszobájában.

A népét, hazáját önzetlenül szolgáló Donáth Ferenc a történelem által rákényszerített harcot soha nem adta fel.

Temetése a rögzült politikai rendszer s az azt megtestesítő hatalom elleni demonstrációvá vált. A Farkasréti temetőben régi és új barátai búcsúztatták. Már hullottak koporsójára a göröngyök, amikor a búcsúztatók egyike érces hangon mondta: „Minden magyar parasztnak itt kellene térdepelnie e sír körül!”

Dr. Tóth Pál Péter
Budapest

Dr. Donáth László és Bozóky Éva

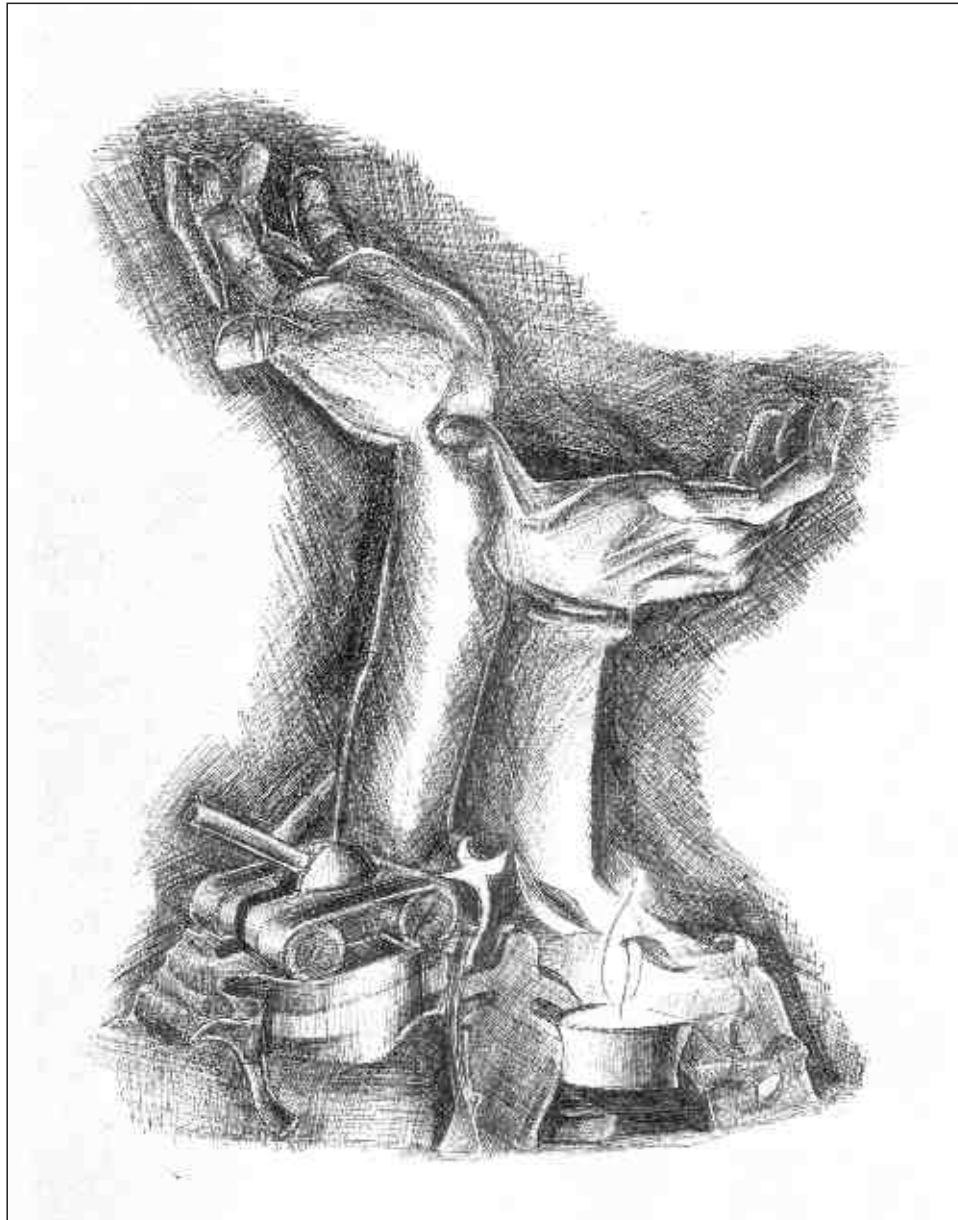
Túlélők

A Deák Ferenc Gimnázium és Közgazdasági Szakközépiskola az 1956-os forradalom 50. évfordulójára vers-illusztrációs pályázatot írt ki az iskola tanulói számára. A feladat Tollas Tibor *Túlélők* című versének fekete – fehérben történő illusztrálása volt.

A költemény a forradalom 30. évfordulójára íródott, így központi gondolata a múlt – jelen – jövő kapcsolatának feltárása, a közös történelmi emlékezet kiemelése. A legfőbb emberi érték, az emberélet elvesztésén túllép a vesztesek hangsúlyozott erkölcsi nagysága.

A pályázat meghirdetésekor azért esett választásunk a lenti versre, mert kíváncsiak voltunk, mennyire tudják a fiatalok megjeleníteni a sorok jelentéstartalmát, különösen a múlt és jelen kapcsolatát.

A pályamunkák értékeléséhez három szempontot választottunk. Legfontosabb irányelv volt, hogy az illusztráció a vers témáját, annak gondolatiságát mennyire tudja visszaadni, a szemlélőhöz közelebb hozni. A továbbiakban a vizuális nyelv eszközeinek alkalmazását, a technikai megvalósítást vizsgáltuk. A kettő közös érvényesítését is bíraltuk: mennyire sikeresen segíti a választott technika a téma kibontását.

I. helyezett: Verle Ilona

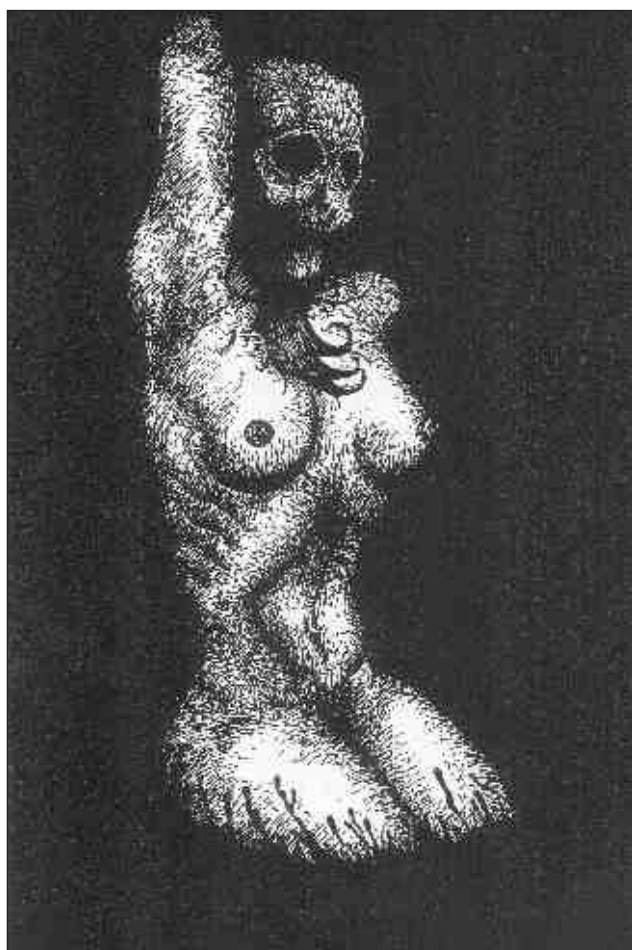
A pályaművek értékelésénél a zsűri egyhangúan első helyre sorolta Verle Ilona 12. A osztályos tanuló munkáját. A tollrajz első pillantásra kifejező, szoros kapcsolatot mutat a vers gondolatvilágával. Az illusztráció szimbolikája szemléletesen mutatja be a múlt harcaiból kinövő jövőt. A grafikai megvalósítás magas szintű technikai tudást takar.

„Képem egyszerre jeleníti meg a forradalmat és az elnyomás borzalmait és az emberi reményt. ... minden borzalmat legyőzve a két égnek emelt kar azt a reményt szimbolizálja, mely erőt ad a túléléshez.” /Verle Ilona/

Második helyezett lett Verle Ágnes 12. A osztályos tanuló tusrajza. Itt is megvalósul és szemléletesé válik a múlt – jelen – jövő kapcsolata: a forradalmat elszenvedett nemzedéket, az erkölcsileg túlélő hőöket szimbolizálja a kereszt, az apa a jelen, a gyermek pedig a jövő generáció. A kép kontrasztos, jól vezeti tekintetünket, így bontakozik ki a vers témája. Az alakok mintha a környezetből nőnének ki, apa és fia mintha egy emlékoszlop kódéba burkolóznának.

„A két emberi alak (apa fiával) ... jelentik számomra a túlélést: ... mindig lesz valaki, aki a hősi halottakról megemlékezzék, és tettük emlékét továbbadja a következő generációnak.” /Verle Ágnes/

A harmadik helyezett, Bolye László 11. A osztályos tanuló rostiron és tus felhasználásával készített képe sajátos módon közelíti meg a vers tartalmát. Formanyelvéhez tartozik az apró, szaggatott, vibráló vonalak alkalmazása, amitől a kép megtelik feszültséggel. Itt is hangsúlyozódik a fekete – fehér kontraszt. Az illusztráció a szabadság szimbolikáját helyezi a középpontba.

III. helyezett: Bolye László

Tollas Tibor

Túlélők

*Legyen csendes az álmuk,
mert nem haltak hiába.*

*– Letarolt erdő fái –
úgy fekszenek vigyázzba’.*

*Földtömte szájuk némán
kiált időtlen esküit.*

*Elvetett mag a rögben
a csontmeztelen testük.*

*Feldúlt sírjukon mécses,
október tűzvirága,
a holtak jogán kérdez
választ már mit se várva.*

*Múltunkat elrabolták,
a sivár jelen hallgat,
Ők éltek túl, – a holtak,
a győztes forradalmat.*

München, 1986. október

II. helyezett: Verle Ágnes

Interjú Varga Gáborral, új köztéri szobrunk alkotójával

– *Hogyan került kapcsolatba a szobrászattal?*

– Találkoztam az utcán vele, de nem. A lényeg az, hogy festő akartam lenni, de a képzése messze volt (mezőtúri születésű vagyok). A szobrászattal Szolnok megyében a fazekasházban ismerkedtem meg. Ott találkoztam először az agyaggal, és azóta az agyag szerelmese vagyok. Tulajdonképpen innen indultam.

– *Más művészeti ágakban is kipróbálta már magát?*

– Igazából nem, vegyes technikát szoktam alkalmazni, de az agyagnál maradtam, és azt hiszem, hogy ez dominál mindenek fölött az eddigi munkásságom során.

– *Van valaki a környezetében, aki szintén művészetekkel foglalkozik?*

– A lányom igen, ő fotózik rendszeresen. De nem is baj, ha nincs más, mert én sokkal egészségesebbnek tartom, ha önállóan alkot valaki, bár segítség kell hozzá valamilyen szinten. Azonban két dudás nem fér meg egy csárdában. Lehet, hogy máshol igen, de nálunk nem.

– *Mi ösztönözte arra, hogy városunknak készítsen szobrot?*

– Ez egy hosszú folyamat. Annak idején, amikor az Időkapu elkészült, nagyon jó kapcsolat alakult ki. Én úgy gondolom, hogy az alkotást elfogadta a város lakossága. Nyilván van, akinek más véleménye van, de azt hiszem, a többség megszerette az Időkaput, amit készíttettem. Egyértelműen jó kapcsolat alakult ki: beszélgettünk nemcsak az Időkapuról, hanem a város életéről is a polgármesterrel és a képviselőkkel. Úgy gondoltuk, hogy lehetne próbálkozni, folytatni ezt az irányvonalat. Tulajdonképpen felkérésre, ugyanakkor pályázati úton kaptam ezt a megbízást az '56-os emlékmű megépítésére.

– *Más városokban is készített már emlékműveket?*

– Ó, hát nagyon sok helyen, igen. Szolnok megyében Árokszállás mellett lehet a megye és a Tisza-vidék egyéb helyeit is sorolni: Szolnok, Jászalsószentgyörgy (ott több is van), Jánosida, Kétpó, Tiszatenyő, Tiszapüspöki... most hirtelen nem is jut eszembe. E mellett Heves megyében, Budapesten, Fóton, Szentendrén, Sopronban, Dombováron, nem is tudom mindet így hirtelen fejből felsorolni.

– *Mennyire kell megfelelnie a megrendelőnek köztéri szobor esetében?*

– Ez egy jó kérdés! Úgy működik ez a dolog, hogy nyilván a megrendelő szeretne valamit, tehát van egy feladat: legyen történelmi figura, esemény vagy pusztán csak egy térplasztika egy üres térben elhelyezve. Az már önmagában óriási felelősség, hogy az adott helyen mit állítok ki: a történelmi eseményhez vagy aktuális témához kell konstruálni valamit, ami illeszkedjen térben, ami ugyanakkor üzenjen is valamit, és megállja a helyét is. Tehát nagyon-nagyon sokrétű probléma egy idegen környezetbe valamilyen alkotásnak a behelyezése. Emellett a megrendelő megfogalmaz egyfajta elvárást természetesen, és ehhez igazodva aztán szabad kezét kap az ember. A témán belül lehet gondolkodni. Ezután van egy szakmai zsűri, akik elbírálják. Az elbírálás szakmai részében javaslatot tesznek a megrendelő felé (pl.: ez tetszik, ezt javasoljuk, elfogadjuk stb.), de jogában áll a megrendelőnek, hogyha ez nem tetszik, elutasítja annak ellenére, hogy megállja a helyét szakmai téren. Elég hosszasan

berárgatott az utcáról, hogy legyenek csöndben, mert nyilván féltett. Ez az egy emlékem van erről.

– *Milyen gondolat alapján tervezte meg a szobrot? Mit szeretne hangsúlyozni vele?*

– Borzasztó nehéz az '56-os forradalom gondolatiságát olyan értelemben is megfogalmazni, hogy aki átélte, hogyan élte át, milyen élményei vannak. Nagyon friss még az élmény. 50 év egy szösszenet a történelemben, egy pillanat (vagy annak is tört része). Mivel nagyon-nagyon közel van sok ember számára, tehát rengeteg olyan rejtett, és nem ismert részlet is van ebben, amiről nem tudunk. Ez az egyik dolog. A másik, hogy a jelentősége óriási volt, nyilvánvaló, hogy egy világbirodalommal szemben egy kis ország a nemtetszését nyilvánította ki (finoman kifejezve). Ez a dolog clindított egy lavinát, ami megmutatta az egész demokrátiás nyugati világ felé, hogy ezzel semmi nincs rendben. Ezt nagyon sokáig elhallgatták. Nagyon sokat gondolkodtam azon, hogy az alkotás figurális legyen,

Az 1956-os emlékmű alapjait fényképezte Nagy Éva (XII. A)

mondtam ezt el, de azt hiszem, hogy így zajlanak le a dolgok általában.

– *Van valamilyen személyes kötődése vagy élménye az 1956-os forradalommal kapcsolatban?*

– Én akkor még nagyon picike voltam, óvodás, és akkor Mezőtúron laktam. Annyira emlékszem az egészről, hogy óvodából jöttem haza, és énekeltem a magyar zászlót lobogtatva, hogy „Éljen a magyar szabadság, éljen a magyar haza!” Közben a főutcán a „millió” tankra emlékszem. Azt nem tudom már, hogy milyen nyelven beszéltek, de feltehetőleg oroszok voltak, mert akkor kezdték megszállni az országot. Valószínű tehát, hogy a „kedves szovjet barátaink” voltak, akik ideiglenesen, azután sokáig itt állomásoztak, mint utóbb kiderült. Édesanyám

vagy ne legyen figurális. A figurális már nagyon sokszor megoldott (pl.: pesti srác, hisz Budapesten voltak a legnagyobb harcok). Úgy gondoltam, hogy október 23-tól kettő hét, azon belül is igazából egy hét csupán egy vilárlanás a történelemben. Ekkor jutott eszembe a szívárvány és az is, hogy ez egy gyönyörű, fantasztikusan szép fényjelenség, természeti jelenség. Ez adta nekem az alapötletet: ez a forradalom is egy szívárvány volt ennek a népnek az életében. Egy olyan vágy, egy olyan tünemény, amit megpróbált véghezvinni, ami megszakadt, tehát nem teljesíthetett ki. Úgy gondoltam, hogy ezt próbálom megvalósítani.

– *Köszönjük szépen a riportot!*

*Hegede Dorina és
Malya Kinga
12. A*

Ragyogás

Október 23. nemzeti ünnep. Egy ország ünnepe. 1956. október 23-a távoli és közeli is egyben. A nap cselekvő részesei közül sokan itt vannak még közöttünk. Apák, anyák, nagyapák, nagymamák. Talán ebből is ered, hogy október 23-a ünnepelését az előző években tétovaság, egyfajta zavar lengte körül. Mintha nem tudnánk, hogyan ünnepeljünk.

Október 23. Ma piros betűs ünnep. 1956 „a világot lázba hozó események egyike”. Mi is történt ezen a napon?

Az ifjúság tüntetésre készült. A szovjet vezetők Gerő Ernő, és nem Nagy Imre kezébe adták a hatalmat. Ez tovább fokozta az elégedetlenséget, és cselekvésre ösztönözte a fiatalokat. Az egyetemisták követeléseket állítottak össze. A pesti ifjúság elhatározta, hogy október 23-án tömegtüntetést rendez követeléseik érvényesítése érdekében.

Tizenöt órákor megkezdődött a tüntetés előbb a Petőfi-szobornál, majd a Bem téren. Közben a hangulat egyre forrósodott, kezdték kívágni a magyar zászlókból a sztálinista címet.

Este a parlament előtt már százazres tömeg követei Nagy Imrét vezetőnek, aki késő este megérkezik, és beszédet mond. Az ország nemzeti önállóságot akar. Megkezdődik a szovjet szimbólumok: vörös zászlók, vörös csillagok eltávolítása. Ledöntik a zsarnokság jelképét: a Sztálin-szobrot.

Az 1956-os év slágere a *Bárhogy lesz, úgy lesz*. Október 23-án azonban az egyetemi ifjúság és a hozzá csatlakozó tömeg azt mondta: ne legyen akárhogy! Elég volt a megalázottságból, a félelemből és kiszolgáltatottságból, az éjszakai elhurcolásokból és a rögtönítélő népbírósi perekből.

A forradalom másnap

szabadságharcra változott. Nagy Imre október 24-én miniszterelnök lett. A közársaság azonban nem sokáig állhatott fenn. A szovjet főparancsnokság minden magyar egységre, ellenállási gócba túlerőt összpontosított, törbe csalta a magyar katonai vezetőket. Az ellenállás összeomlott.

Ötven éve történt. Már több generáció is felnőtt azóta. A gyerekekből nagypapák, nagymamák lettek, akik elmesélik a gyerekeiknek, unokaiknak azt a különleges 23-át. Azt a napot, amikor a sötét fellegek egy időre eltűntek az ország fölül. Mert nemcsak a harcról, a forradalomról szól ez a nap, hanem az emberi sorokról is: a bátorságról, az odaadásról, a kitartásról. Reméljük, mi, az utódok is méltók leszünk ezeknek az értékeknek a továbbvitelére.

*Juhász Dorottya
10. A*

Az árnyékból a fény felé

2006. október 23-án az '56-os forradalom 50. évfordulójára emlékezzünk. A forradalom története a mai napig nem tisztázott. Sokáig ellenforradalomként emlegették, csak '89-től, a rendszerváltozástól számították forradalomnak.

A mai szabadságunkat az '56-os hősöknek köszönhetjük. Ahogy '56-ban ellentmondott a nép a kormánynak, az önkényuralomnak, úgy '89-ben is elérte a rendszerváltást.

Mai szemmel el sem tudjuk képzelni, melyen lehetett a forradalom és az azt megelőző időszak, csak azok érzik igazán a szabadságot, akik átéltek a történeteket. Az em-

berek nem gondolkodhattak szabadon, nem mondhatták ki azt, amit akartak, és nem bízhattak senkiben, mert nem lehetett tudni, hogy melyik barátjukról vagy rokonukról derül ki, hogy besúgó.

Az ember nem is tudja igazán, mi az a szabadság, amíg nem élt elnyomásban. Ma már természetes a sajtó-, vallás- és szólásszabadság, akkor azonban az emberek állandó rettegsben éltek.

A forradalom után visszaállt a rendszer, és hatalomra került a Kádár-kormány. Megtorolta az októberi ellenállást, mégis Kádár Rákosi helyett nem azt mondta, hogy „Aki nincs velünk, az ellenünk van!”, hanem „Aki

nincs ellenünk, az velünk van.” Ritkábban jött a fekete kocs, és ha kicsit is, de megváltozott a dolgok menete. Az emberi áldozatok száma azonban hatalmas volt, rengeteg fiatal halt meg a rövid ideig tartó harc alatt, és sok embert végeztetett ki Kádár János a forradalom leverése után.

Ma már az öt kontinens 75 országában emlékeznek az '56-os eseményekre. A forradalomra minden magyar ember büszkén emlékszik vissza, de ez az 50 év még sokak számára nem volt elegendő az események feldolgozására.

*Malya Kinga
12. A*

Őszi délután

Ötven évvel ezelőtt, 1956 őszén Magyarország a világ figyelmének középpontjába került. A forradalom legfontosabb színtere természetesen a főváros volt, a szabadságharcból azonban a falvak lakossága is kivette a részét. Gyerek és felnőtt, férfi és nő egyaránt tett a változásokért.

Megdöbbenő és ugyanakkor szívszorító tudni azt, hogy nagyszülei kisiskolásként élték át a forradalmat. Hihetetlen, micsoda elszántsággal vettek részt a történetekben gyerekként. Akkori bátorságukról tanúbizonyságot tesz, hogy manapság, 50 évvel később is az átélés hitelével és hevületével beszélnek a történeteket.

Egy nyugodt őszi délutánon nagyszülei emlékei rohamosan törnek elő, és arcuk tükrözi az akkori borzalma-

kat. Elbeszélésük segítségével én is közelebb kerülök az '56-os forradalomhoz. Rezenéstelen arccal hallgatom őket, és szinte magamba szívom szavaikat, amelyek nem a főváros, hanem a falvak eseményeiről szólnak.

A kistelepülések forradalma október 23-a után néhány nappal kezdődött. Addig diákok, vasutasok hozták a hírt vidékre. Ezek az információk a feszült várakozás napjait tették mozgalmassabbá. Azokban a napokban elképzelhetetlen volt, hogy a szovjet páncélosokkal szemben eredményesen tudnak védekezni a szinte fegyvertelen szabadságharcosok, de a csoda megtörtént: a szovjet csapatok első támadása nem tudta eltaposni a forradalmat.

Szinte magam előtt látom az eseményeket, amiket hal-

lok. Sok mindent megtudok tőlük a szabadságharcról. Tudomást szerzek arról, hogy emberek ezrei szavalták együtt a Nemzeti dalt, énekeltek a Himnuszot, bejárták a települések utcáit, leverték a közintézmények népköztársasági címeres tábláit és vörös csillagait, kidobálták és összetépték, elégették a vörös zászlókat.

Hátborzongató hallgatni ezeket a történeteket. Szinte kérdezni sem merek, hiszen láthatóan nagyon belemerültek nagyszülei az emlékezésbe, de ennek ellenére tudom, hogy soha nem fogom elfelejteni ezt a délutánt, melyen betekintést nyerhettem a magyarországi egyszerű emberek és szerettem múltjába.

*Tóth-Gulyás Melinda
12. A*

1956. október 23-án a Szolnok Megyei Néplap értelmiségi gyűlésről számol be Jászapátin. Az elhangzott kritikák megegyeznek az országos hangokkal.

Értelmiségi gyűlés Jászapátin

„... a jászapáti gimnáziumban a járás értelmiségi dolgozói gyűltek össze, hogy megvitassák közös problémáikat. Ma már természetesnek vesszük, hogy az ilyen viták nagy érdeklődés mellett zajlanak, érdeklődésben Jászapátin sem volt hiány....Kökény Istvánt, a járási pártbizottság első titkárát kérték meg a bevezető előadásra.

Az előadó beszámolt arról, hogy nem egy igazságtalanul mellőzött, a pártból kizárt, munkahelyéről elbocsájtott értelmiségi ügyét felülvizsgálták és rehabilitálták. Ez a tevékenység tovább folyik, mert megítélése szerint a határozat végrehajtásának még csak a kezdetén tartunk.

Kökény elvtárs bevezetőjét számos hozzászólás követte....A pedagógusok arról beszéltek, milyen bürokratikus és anyagi nehézségek akadályozzák a nevelői munkát. ... Dr. Magócs Imre bíró említést tett azokról a törvénysértésekről, amelyek a jászapáti járásban is előfordultak, különösen a lakóházak államosítása idején. ... Kérték az ankét résztvevői, hogy az egyes életszükségleti cikkek részletfizetés útján történő vásárlásra nagyobb lehetőséget biztosítson az állam. ... Az egyik állami gazdaság agronómusa az állami gazdaságok túlzott bürokráciájáról szólt. Elmondotta, hogy az ő munkáját 14-15 különféle szerv, testület ellenőrzi....

Az ankéton résztvett és felszólalt Tóth Imre, a Megyei Párt VB agit. prop. osztály vezetője. ... Beszélt a funkcionáriusok problémáiról. Elmondta, hogy azok sem tudnak máról holnapra szakítani minden hibával. Bár őszinte törekvésük, hogy a hibákat minél előbb megszüntessék, de az ő számukra is szükséges a bizalom....”

A másnapi szám már főképpen a budapesti eseményekről tudósít:

A budapesti fiatalok hatalmas felvonulása kedden délután

Közlemény a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének üléséről

Este 9 órakor Nagy Imre elvtárs beszélt

Nagy Imre nyilatkozata az ellenforradalmi provokációról

A fővárosi események ismertetése mellett ismerteti a lap a szolnoki diákok követeléseit is:

A szolnoki Közlekedési és Műszaki Egyetem diákgyűlése

„A Szabad Ifjúság október 23-i számában „Az Építőipari és Közlekedési Egyetem gyűlése” cím alatt megjelent 10 pontjával a szolnoki Közlekedési Üzemmérnöki Kar ifjúsági naggyűlése egyetért.

...kiegészítésül a szolnokiak a következőket kérik:

1. Kormányunk hozza nyilvánosságra az országunk más országhoz fűződő gazdasági, politikai és egyéb vonatkozású okmányokat.
2. Karunk ifjúsága kivált a DISZ-ből és csatlakozik a MEFESZ-hez.
3. Azokat az oktatási, szociális és kulturális kérdéseket, melyek a naggyűlésen felmerültek, a kar MEFESZ bizottsága, valamint az egyetem vezetői a hét végéig állítsák össze és jelen határozat mellékleteként juttassák el az összeülő Ifjúsági Parlament, felsőbb szervek, valamint a Kar hallgatóihoz.
4. Karunk ifjúsága elítél minden olyan törekvést, mely a dolgozó nép egészséges követeléseit, a szocializmus felépítésének vágyát, az elkövetett hibák kijavítására irányuló igyekezetét arra akarják kilyhasználni, hogy a szocializmus építésével ellentétes célokat valósítsanak meg....”

A következő napokban a Szolnok Megyei Néplap is átalakul:

A lap október 28-án beszámol arról, hogy a jászberényi üzemekben is munkástanácsokat választanak:

Vidékről jelentik

„Az elmúlt hét tragikus eseményei nem zavarták meg a Jászberényi Aprítógépgyár dolgozóinak hangulatát annyira, hogy ez nagyban a termelés rovására ment volna. Az emberek minden nap elfoglalták munkahelyüket és dolgoztak. Csak azokra az időkre állt meg az üzem, mikor a rádió fontos közleményeket sugárzott. ...

Tegnap reggel az üzem munkásai összegyűltek és megválasztották a Munkástanácsukat, melynek vezetője Kolhut László, az üzem főmérnöke lett. Ezen a napon csak délután fél egyig termeltek. A második és harmadik műszak elmaradt, mivel délután a Munkástanács ülésezett. Megtárgyalták a legfontosabb tennivalókat, s felkészültek, hogy hétfőn reggel ismét teljes pontossággal, rendben kezdjék meg a termelést.”

„Az elmúlt nap reggelén a Jászberényi Fémnyomó és Lemezárugyár dolgozói is megválasztották Munkástanácsukat, melynek 25 tagja van. A választás után a dolgozók többsége tüntető felvonulásra ment a városba. A nap 24 órájában lényegesen kevesebbet foglalkoztak a termelő munkával, mint az előző napokban. A megválasztott 25 tagú Munkástanács hétfőn ül össze, hogy megtárgyalja a feladatokat.”

Szintén október 28-án megalakul Jászberényben a Munkás-Paraszt és Katonai Forradalmi Tanács, amely Határozatában a következő célokat fogalmazza meg:

1. A polgári rend fenntartása, a személyi és vagyonbiztonság biztosítása
2. A város és járás közigyeinek az irányítása
3. A város gazdasági tevékenységének az irányítása.

November első napjaiban megyénkben is legfőbb törekvés a rend és a béke fenntartása, a nyugodt hétköznapiak biztosítása. A plakátok és újságcikkek egyaránt erről tanúskodnak.

Katona Csaba

Katona Gábor ügyvéd és az 1956. évi forradalom jászárokszállási eseményei

Magyarország ebben az évben ünnepli az 1956. évi forradalom ötvenedik évfordulóját. Pontosabban: idén emlékezik meg róla, hiszen egy elbukott (levett) forradalom vette kezdetét 1956. október 23-án. Ahogy az ország területén mindenhol, sőt nem egy helyszínen a határon túli magyarság körében, úgy Jászárokszálláson is kevésség a budapesti kezdetek után kibontakoztak a helyi események.

Az alábbiakban ezeknek egyetlen epizódját próbálom meg feltárni azzal a céllal, hogy ennek segítségével éreztessem, hogyan, miként formáltak, befolyásolták az egyes emberek sorsát a forradalmi események, illetve még inkább az azt követő megtorlás. Konkrétan az 1952-ben Jászárokszállásra kitelepített esztergomi ügyvéd, Dr. Katona Gábor (részletes életrajzát lásd alább) 1956. évi jászárokszállási tevékenységét, illetve ezt követő meghurcolását veszem vizsgálat alá.

A „főszereplőn” kívül mindenki másnak, aki szerepet játszott az 1956. évi jászárokszállási eseményekben, illetve a Katona Gáborral kapcsolatos fegyelmi és bírósági stb. eljárásokban, a nevét monogrammal közlöm. Ennek oka részben az, hogy szeretném tiszteltben tartani az illetők személyiségi jogait. Másrészt nem jogi, hanem emberi kérdés, hogy az események viszonylagos időbeli közelsége miatt sokak (az események még élő szereplői, leszármazottak) érzékenységet bánthatják a megidézett tények. Harmadrészt: történeti szemmel nézve nem a konkrét személyek, hanem a jelenség, a történések, a hatalom mechanizmusa, a megtorló gépezet működése bír jelentőséggel. Ugyanakkor szeretném leszögezni: az, hogy a történet „szereplőit” az anonimitás rejti, nem jelenti azt, hogy cselekedeteik, szerepük, tevékenységük azonos erkölcsi megítélés alá esne. Akad olyan, aki áldozat és olyan, aki végrehajtó. Itt szeretném előre jelezni azt is, hogy az alábbiakban közöltekre nem illenek az olyasféle jelzők, mint a pl. a hősiesség, nagyszerű stb. A patetikus megközelítés nem történeti feladat, a fölösleges minősítések sokasága épp a szakmai felkészültséget és elfogulatlanságot kérdőjelezi meg. Nem heroikus, hanem sokkal inkább egy szomorú történet részletei következnek, a hangsúlyt nem a forradalom eseményeire helyezve, hanem a hosszan, esetenként évtizedeken át ható következményekre.

Katona Gábor ügyvéd 1956. október 1-jén kapott értesítést a Szolnoki Ügyvédi Kamara elnökétől arról, hogy aznap joghatálylallyal beosztották a Jászberényi Ügyvédi Munkaközösség jászárokszállási kirendeltségébe, amely e naptól önálló munkaközösséggé működött. Az elnök arról is tájékoztatta őt, hogy jelentkezzen a munkaközösség vezetőjénél, L. K.-nál.¹ Ez meg is történt, de Katona Gábor ebbéli tevékenysége nem bizonyult tartósnak, ugyanis – bizonyos mértékig – részese lett az 1956. évi forradalomnak.

Saját bevallása szerint – és ezt a véleményét később, a rendszerváltás után is fenntartotta, pedig könnyedén magára ölthette volna a hős forradalmár köntösét –, forradalmi tevékenysége csekélységekben merült ki: a tömeget arról igyekezett meggyőzni, hogy a megbukni vélt sztálinista rendszer helyi (nem épp közszeretnek örvendő) vezetőit törvényes úton vonják felelősségre, illetve karszalagokat festett lelkesítő feliratokkal, továbbá egy ízben elutazott Budapestre, ami számára, kitelepítettként, tiltott volt. Az események leírását nem kívánom boncolgatni, Katona Gábor emlékiratainak vonatkozó része írásban megjelent.²

1956 novemberének elején a forradalom ügye elbukott, ezzel párhuzamosan megindultak a felelősségre vonások: e tragikus eseményeknek volt a legismertebb része Nagy Imre miniszterelnök és mártírtársai kivégzése. Szolnok megye területén, így Árokszálláson sem történt ez másképp, pedig az első jelentések komoly atrocitásokról nem tudósítanak. Így pl. a Magyar Dolgozók Pártjának pártügyeletére 1956. október 27-én futott be az a jelentés, amely azt is tartalmazta, hogy Jászárokszállásról elmenekült a tanácselnök.³ Valamivel később arról érkezett hír, hogy a megye területén 25-30 községben leváltották a párttitkárokat, tanácselnököket, de „hagynak elvonulást estig a vezetőknek.”⁴ Egy későbbi jelentés – október 28-i – felsorolja azokat a községeket, ahol „a funkcionáriusokat likvidálni akarják”, de Árokszállás nincs közöttük.⁵

Katona Gábert 1957. február 13-án letartóztatták. Ezt megelőzően a Szolnoki Ügyvédi Munkaközösség fegyelmit indított ellene „az ellenforradalom alatt tanúsított magatartásának tisztázása végett”,⁶ de ezen a napon megfosztották szabadságától, fizikailag súlyosan bántalmazták, Jászberénybe, majd Szolnokra vitték, ahol a népi demokratikus államrend elleni izgatás vádjával perbe fogták. Ez azzal ért véget, hogy 1957. május 21-én az eljárást megszüntették és Katonát szabadlábra helyezték,⁷ és már május 22-én kezdeményezte a per miatt őt ügyvédi működésében felfüggesztő Szolnoki Ügyvédi Kamaránál ennek megszüntetését,⁸ amit el is ért, de fegyelmi ügye továbbra is folyamatban volt.

Emellett minden eszközt igyekezett megragadni arra, hogy távozhasson Árokszállásról. Fennmaradt egy levéltervezet, amiben – hivatkozva 1937 óta folytatott praxisára – tájékoztatást kért ügyvédi munkaközösségektől: van-e elvi akadály, hogy felvételét kérje adott munkaközösségbe? A levél így kezdődött: „A magam, valamint fiam egészségi állapota és utóbbinak középiskolai tanulmányai” helyben való végezhetése végett városba szeretnék kerülni, miért is szeretném kérni munkaközösségükbe való felvételemet. Miután jelenleg itteni ingatlanunk eladása folyamatban van s cca ez év nyarán vagy őszen tudnék ott házat vásárolni a kezdeti időszakban megélhetésemet a még itt folyó ügyeim fedeznék s így terhet nem jelentenék a közösségnek.”¹⁰

Próbálkozásait 1958 elején azzal kezdte, hogy régebbi ismerőseitől tájékoztatást kért más munkaközösségekről, vajon lenne-e esélye, hogy elfogadják jelentkezését? A baráti közbenjárások eredménytelennek bizonyultak. Így volt osztálytársa, a Siófokon élő Cs. B. főorvos az alábbiakat írta: „Siófokon 6 ügyvéd van. Én a leveled átadtam a vezetőnek, de semmi jóval nem kecsegtetett. Azt mondta, válaszol Neked, de nem fog a dolog menni.”¹¹ Így is történt: a siófoki ügyvédi munkaközösség február 7-én arról döntött, hogy a kérelemnek nem tud eleget tenni,¹² amiről a kérelmezőt levélben értesítették.¹³

A teljesség igénye nélkül emlitem, hogy elutasító levél érkezett 1958. január 13-án a tatai,¹⁴ február 11-én a dunavetési,¹⁵ március 3-án a miskolci¹⁶ ügyvédi munkaközösségtől. A legfájdalmas Katona számára szülővárosa, Esztergom ügyvédi munkaközösségének elutasítása volt. Érdeemes idézni az onnan érkező választ: „Közösség döntése: meghív személyes tárgyalásokra az érdekedet nem szolgáló felvételed megbeszélésére.”¹⁷ Katona ekkor értesítette a munkaközösség tagját, személyes jó barátját, E. K.-t, aki tájékoztatta

„esélyeiről”, hogy nem fog megjelenni a megbeszélésen: „Amikor pedig elmondtad, hogy miképpen állnak a dolgok végleg elment a kedvem, hogy tovább beszélgessek bárkivel is az ügyről. [...] Azok után [...], amiket elmeséltél, persze szeretném elkerülni hogy Kartársainkat ismét egy ilyen „nehéz” döntés el állítsam. [...] Köszönöm [...], hogy írtál s hogy leplezetlenül elmondtad a körülményeket, amivel megkíméltél egy esetleg nagyon kinos és fájdalmas beszélgetéstől a többiekkel.”¹⁸ E. K. újabb levele egyértelművé tette, hogy mire számíthat: „Ettől függetlenül kérésed felett sokat vitáztunk, a többi Koléga is belátja, hogy kérésed jogos, de az az álláspont alakult ki, hogy felvételed – még ha formai is lenne – veszélyezteti a többi helyzetét. [...] Én csak azt tudom ígérni Neked hogy hajtom a dolgotat és ha nem akarsz eljönni előbb-utóbb, összehozom a taggyűlést de annak határozata, – ha nem is egyhangulag – de elutasító lesz.”¹⁹ Katona több más ügyvédi munkaközösségnél is próbálkozott, de tervei dugába dőltek.

A Katona Gábert a távozásra sarkalló óvatosság nem volt alaptalan. Az ügyvédet a felmentő ítélet ellenére 1958 nyarán ismételtén feljelentették 1956 októberi tevékenysége miatt, ugyanazzal a váddal, amivel kapcsolatban egyszer már megszüntették ellene az eljárást: a népi demokratikus államrend elleni izgatás vádjával. Július 15-én értesítette kartársa, S. J., hogy őt rendelték ki védőjéül, és hogy a tárgyalást július 23-ára tűzték ki.²⁰ A Szolnoki Ügyvédi Kamara már másnap határozatot hozott arról, hogy felfüggeszti a Katona ellen folyó fegyelmit az újabb per jogerős eredményéig, ugyanakkor Katonát ismételtén eltiltja az ügyvédi gyakorlattól a fegyelmi eljárás végéig.²¹ Ezzel az egyébként családost (felesége, kiskorú fia volt) vádlott elesett jövedelmétől.

Katona természetesen igyekezett megvédeni magát. Fellebbezéssel élte, kérelmezte a felfüggesztés eltörlését, hivatkozva arra, hogy olyan váddal perelték be, amellyel kapcsolatban egyszer már felmentő ítélet született.²² Tisztában volt vele, hogy mennyire csekély esélye van, hiszen valószínűsíthető volt, hogy koncepció húzódik meg az ellene folyó újabb eljárások mögött, azt azonban nem sejtette, hogy sorsa a bírósági eljárás lezárulta előtt eldőlt. S. M., az Igazságügyi Minisztérium kiküldöttje augusztus 31-én hozott határozatot arról, hogy a Szolnok Megyei Ügyvédi Kamaránál vezetett ügyvédi névjegyzékből törli Katona Gábert, hivatkozva arra, hogy a megye területéért illetékes ügyvédi felülvizsgáló bizottság augusztus 28-án kelt átiratában Katonát kamarai tagságában nem erősítette meg.²³ Ez azt jelentette, hogy Katona ügyvédként nem működhetett tovább.

Az ellene folyó per elveszítette jelentőségét. 1958. szeptember 22-ére még beidézték mint vádlottat,²⁴ majd október 27-ére újra.²⁵ Ez a tárgyalás elmaradt, helyette november 10-ét tűzték ki.²⁶ Az ítélet 1958. november 17-én született meg. A bíróság a vádlottat, mivel az ellene szóló vallomások ellentmondással terheltek voltak, illetve elfogult személyektől származtak, több tanú nem erősítette meg a Katona ellen felhozottakat, „az emelt vád és következményei alól kellő, megnyugtató bebizonyítottság hiányában [...] felmentette.”²⁷

Összegezve: egyazon vádponttal kétszer fogták büntetőperbe Katona Gábert, mindkét esetben elejtették a vádat, ennek

ellenére nem folytathatta tovább ügyvédi tevékenységét. Az 1956. évi megtorlások egyik jellemző példájául szolgál az ügyvéd esete, amelyben – ha nem is teljes bizonyossággal, de erőteljesen – kitapintható a koncepció, az ti., hogy lehetetlenné tegyék Árokszálláson. Katona még a perbe fogás ideje alatt megírta a vádirattal kapcsolatosan észrevételeit.²⁸ A történelmi hűség kedvéért, minthogy nem valamiféle makulátlan hős szobrát szándékozom megformálni, le kell szögezni, hogy minden eszközzel igyekezett menteni magát. Így erősen túlzott akkor, amikor arról írt, hogy a második világháború előtt szülővárosában, Esztergomban közismert volt baloldali gondolkodásáról. Hasonlóképp: az észrevételekbe foglaltaknak megfelelően tagadhatatlan tény, hogy édesapja, Katona Sándor, az 1918. évi esztergomi Nemzeti Tanács elnöke az 1919. évi kommun idején vádbiztos volt. E posztot azonban kényszer hatására töltötte be, majd amikor nem vállalta tovább, családjával együtt házi őrizetbe helyezték. Az is igaz, hogy Katona Gábor anyagi nehézségei miatt végezte katonatanulónként a jogi egyetemet, de az az állítása, hogy katonatársai kiközösítették volna, nem állja meg a helyét. Tény, hogy – ahogy írta – lábközépcsonttörést szenvedett a háború idején és gyógyítását szándékosan hanyagolta, ez azonban 1944-ben történt, amikor már a nyilasok voltak hatalmon, korábban katonaként ott volt Észak-Erdélyben, a Délvidéken és a visszacsatolt felvidéki területeken is.

Mindezek a túlzások és félreértelmezések, csakúgy, mint az észrevételekben citált Lenin-idézet, azt jelzik, hogy a kétségbeesett ügyvéd mindent megtett, hogy tisztázza magát, és ez által biztosítsa egzisztenciáját. Észrevételeiben több olyan tanút is megnevezett, akiket a világháború alatti magatartásával kapcsolatban kívánt megidézni, több embermentő cselekedete okán. Másokat még a háború előtti magatartása miatt kért tanúnak, mert a korra jellemző módon a vádpont része volt Katona Gábor előélete: polgári származása, katonatiszti rangja, ügyvédi működése. A tanúk közül többen válaszoltak, így pl. 1958. november 13-án a Szlovákiához tartozó Párkányban (Sturovo) élő V. I., akit Katona a háború alatt a nagykanizsai internálótáborból mentett ki²⁹ és 1958. november 12-én a Dunavetcsén élő K. G. (mindketten párttagok voltak), aki többek között az alábbiakat írta: „Mellékelten küldöm a kért nyilatkozatot. [...] Ha szükségesnek tartod, emlitsd meg, hogy pártállásomért 1957. nov. 6-án a Magyar Szabadság Rend bronz fokozatát kaptam.”³⁰ Levélben állt ki Katona mellett D. Gy. orvos, akit az esztergomi deportálásokról mentesített: „Mellékelten küldöm Neked a kért igazolást. Remélem, hogy ügyed végre kielégítő módon nyugvópontra jut. [...] Ha úgy gondolod, hogy bármiben, akármilyen módon segítségére lehetnék, kérlek, tudasd azt velem.”³¹

Az igazolások abban segítségére lehettek Katona Gábornak, hogy a (második) felmentő ítélet megszülethessen, de törekvése, hogy ügyvédi működését folytathassa, kudarcba fulladt. Az ítélet után az 1956-ban a Magyar Dolgozók Pártja helyébe lépő Magyar Szocialista Munkáspárt Szolnok Megyei Végrehajtó Bizottságához fordult, a válasz azonban elutasító volt: „Személyesen előadott panaszára, hogy ügyvédi gyakorlatba való visszahelyezése ügyében nyújtunk segítséget, nem áll módunkban.”³²

Katona Gábor belátva, hogy ügyvédként nem dolgozhat, Budapesten vállalt munkát mint csapos. Az 1960-as években feleségével és fiával Budapestre költözött. Ekkor egy rehabilitáció folytán újra vállallhatott munkát mint jogász, de nem mint ügyvéd, így a tatabányai Volánnál lett vállalati jogtanácsos. A Magyar Köztársaság 1991. október 23-án, 1956. évi helytállásáért emléklappal tüntette ki, amelyet a három fő közjogi méltóság, Göncz Árpád köztársasági elnök, Antall József miniszterelnök és Szabad György házelnök látott el kézjeggyével. 1998. április 9-én bekövetkezett halálát követően Jászárokszálláson temették el.

Függelék

1. Dr. Katona Gábor (1906 – 1998) Életrajza³³

Katona Gábor 1906. február 2-án született Esztergomban, apai részről szlovák származású polgári családban. Nagypapja Kabina Ferenc (Frantisek Kabina) a szlovák nemzetiségi küzdelem ismert képviselője volt, édesapja, Katona Sándor Esztergom jó nevű ügyvédje. Őt 1918-ban a városi Nemzeti Tanács elnökévé választották, ezért a család valamennyi tagja, így az akkor tizenhárom éves Gábor is, házi őrizetbe került a Tanácsköztársaság idején.

1924-ben érettségizett az esztergomi bencés gimnáziumban, majd tanulmányait a budapesti jogi karon folytatta, másodéves korától katonahallgatóként. A diploma megszerzése után előbb édesapja irodájában volt ügyvédjelölt, majd pedig önálló ügyvédként tevékenykedett tovább Esztergomban. Közben élénken részt vett a város kulturális életében, elsősorban mint az esztergomi 14-es számú Öreg Holló cserkészcsapat egyik vezetője. Személyesen ismerőse volt gróf Teleki Pál, a város művészeti életének vezéregyéniségei közül pedig Bajor Ágoston (Bayer Gusztáv) festőművész és Babits Mihály (Katona Gábor aláírása a mai napig ott olvasható Babits esztergomi házának tornácán).

Alapítója volt az Esztergomi Tenisz Egyletnek, kezdeményezője a helyi cserkész csónakház létrehozásának, állandó rendezője az öregcserkész báloknak, emellett az öregcserkész mozgalom keretein belül az 1930-as években sítábort vezetett Ausztriában, saját építésű kajakon megtette a Rajnán a SchaffhausenKöln, illetve a Passau–Siófok útvonalat. Ausztriában cserkész biciklitúrát is vezetett 1936-ban, amatőr hegymászóként pedig megmászta többek között a Dachstein, az Olperer és a Grossglockner csúcsokat. Írásaival rendszeresen jelentkezett a városi lapokban, szerkesztésében jelent meg a cserkészmozgalom több kiadványa.

Esztergomban bejáratos volt a Dr. Lepold Antal kanonok vezette, a Várhegyen folytatott ásatásokra, ennek során a frissen feltárt középkori királyi palotáról több, ma már dokumentumértékű fényképet készített. Sikereket aratott amatőr színészként is, a második Magyar Műkedvelő Olimpiáson egyéni eziüstérmet szerzett a Fruska című darabban nyújtott alakításáért.

A második világháborút megelőzően Teleki Pál személyes kérésére – Telekivel, mint a cserkészet országos vezetőjével került kapcsolatba – elvállalta a kormánypárt kerületi titkári posztját Teleki miniszterelnöksége idején, de erről a posztról az ország háborúba való belépésekor lemondott. Mint tartalékos huszártiszt, bevonult, Erdélyben, Kárpátalján és a Délvidéken vett részt a harcokban, ezek során több kitüntetést szerzett.

Az Erdélybe történő bevonulás előtt Jászárokszálláson megismerkedett a helybéli Móczár Margittal (Margarétával), akit 1941-ben feleségül vett. A nyilas hatalomát-

vétel idején több zsidó származású embert mentett meg az internálástól, majd egy adott viszonyok között szerencsés lábtörésnek köszönhetően megmenekült a további frontszolgálatától.

1945 végén a komáromi erődbe deportálták, ahonnan hamarosan elengedték, ámtől fogva állandó rendőri felügyelet alatt volt, dacára annak, hogy az általa megmentett emberek több ízben is nyíltan kiálltak mellette. 1952-ben lakását elkobozták, tartalékos tiszti rangjától megfosztották és kitelepítették felesége szülőfalujába, Jászárokszállásra, ahol tovább működött ügyvédként, de a rendőri felügyeletet továbbra sem szüntették meg. A kulturális élettel ekkor sem szakadt meg a kapcsolata, visszatérve régi kedvteléséhez, bekapcsolódott a helyi színjátszók körébe, és erre az időre tehető az ismeretsége a jászárokszállási Jász-Faragó Sándor grafikusművésszel is.

1956 októberében bekapcsolódott a helyi eseményekbe, ami miatt aztán előbb Jászberénybe, majd Szolnokra vitette a hatalom. Nem hivatalosan véresre verték, hivatalosan több hónapon át – az ellene folyó per idején – börtönbe zárták, majd bevonták ügyvédi oklevelét.

Idővel feloldották a kitelepítés alól, elhagyhatta Jászárokszállást. Budapesten vállalt munkát mint csapos, az Úttörővasút Ságvári Ligeti megállójában, a Nyugati pályaudvar, majd a Keleti pályaudvar restijében. Az 1960-as években Budapestre költözött. Ekkor már újra vállalhatott munkát jogászként, de nem mint önálló ügyvéd, így a tatabányai Volánnál lett vállalati jogtanácsos egészen nyugdíjazásáig.

1970-ben a nemzetközi ex libris-kongresszus Budapesten volt, ez felélénkítette a még az 1930-as években megkezdett ez irányú gyűjtőtevékenységét. Belépett a Kisgrafika Barátok Körébe, amelynek hosszú ideig elnökségi tagja volt. Ettől kezdve, kettő kivételével, az utóbbi évtizedek valamennyi, kétfévente megrendezett nemzetközi kongresszusán részt vett (legutóbb 1994-ben

Milánóban és 1996-ban a csehországi Chrudimban).

Kanadában élő volt cserkészársával, Dr. Szentkuthy Gyulával alapítványt hozott létre Pannonhalmán volt cserkészparancsnokuk, Dr. Mattyasovszky Kasszián emlékére, melynek éves kamataiból a fizikában illetve irodalomban kiemelkedő eredményt elért végzős tanulókat jutalmazza az ottani bencés gimnázium évről évre.

1988–89 során részt vett a Cserkészszövetség újjáalapításában, Teleki Pál sírjának újraavatásakor mint a jelenlévők korelnöke, s mint a volt miniszterelnök és cserkészparancsnok személyes ismerőse, ő mondta előre a cserkészeskü szövegét.

1991. október 23-án az állam emléklappal ismerte el 1956-os helytállását.

Tagja volt a Magyar Huszártisztek Világközösségének, valamint a Magyar Bélyegyűjtők Országos Szövetségének is. Mint a világ egyik legelismertebb ex libris gyűjtője hunyt el 1998. április 9-én Budapesten, sírja Jászárokszálláson található.

Csekély eltéréssel megjelent: Katona Csaba: Dr. Katona Gábor emlékiratai (részletek). *Emlékképek. Fejezetek Jászárokszállás történelméből.* H. n., é. n. [Jászárokszállás, 2000] Szerk.: TÓTH PÁL PÉTER. 133–135. o.

- A Szolnoki Ügyvédi Kamara levele Katona Gáborhoz. Szolnok, 1956. október 1. Magántulajdon.
- Megjelent: Katona Csaba: Dr. Katona Gábor emlékiratai (részletek). *Emlékképek. Fejezetek Jászárokszállás történelméből.* H. n., é. n. [Jászárokszállás, 2000] Szerk.: TÓTH PÁL PÉTER. 130-133. o.
- A Szolnok Megyei Pártbizottság jelentése a Magyar Dolgozók Pártja (a továbbiakban: MDP) pártügyeletére. Szolnok, 1956. október 27. Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár (a továbbiakban: PSZL) IX. Vegyes eredetű iratok. 290. fond. Vegyes eredetű iratok (a továbbiakban: 290 f.) 20. őrzési egység (a továbbiakban: ó. e.) 59. lap (a továbbiakban: 1.). A dokumentumra kézzel írt feljegyzés szerint a jelentést Kádár Jánoshoz kívánták továbbítani.
- A Szolnok Megyei Pártbizottság jelentése az MDP pártügyeletére. Szolnok, 1956. október 27. PSzL 290 f. 20. ó. e. 70. l.
- Tájékoztató a Magyar Dolgozók Pártja helyzetéről. H., n., 1956. október 28. PSzL. 290. f. 21. ó. e. 17. l. A tájékoztatóra kézzel írt feljegyzés szerint a dokumentumot Nagy Imréhez kívánták továbbítani.
- A Szolnoki Ügyvédi Kamara értesítése Katona Gábor számára arról, hogy az ellene indított fegyelmi ügyben meg-

hallgatásra jelenjen meg. Szolnok, 1957. január 4. Magántulajdon.

7. A perről, illetve a letartóztatásról a Magyar Köztársaság Belügyminisztériuma 1040.767/1990. sz. alatt állított ki igazolást Katona Gábor számára.

8. Jegyzőkönyv Katona Gábor kérelméről a Szolnoki Ügyvédi Kamara által elrendelt felfüggesztés megszüntetéséről. Szolnok, 1957. május 22. Magántulajdon.

9. Katona Gábornak hosszabb ideje szívpanaszai voltak, fia 1956-ban volt 13 éves, küszöbön állt középiskolai továbbtanulása.

10. Katona Gábor levéltervezete az ügyvédi munkaközösségekhez. Jászárokszállás, 1958. február 22. Magántulajdon.

11. Cs. B. levele Katona Gáborhoz. Siófok, 1958. január 14. Magántulajdon.

12. Kivonat a siófoki ügyvédi munkaközösség tagértekezleti jegyzőkönyvéből. Siófok, 1958. február 7. Magántulajdon.

13. A siófoki ügyvédi munkaközösség levele Katona Gáborhoz. Siófok, 1958. február 8. Magántulajdon.

14. A tatai ügyvédi munkaközösség levele Katona Gáborhoz. Tata, 1958. január 13. Magántulajdon.

15. A dunavecsei ügyvédi munkaközösség levele Katona Gáborhoz. Dunavecse, 1958. február 11. Magántulajdon.

16. A miskolci ügyvédi munkaközösség levele Katona Gáborhoz. Miskolc, 1958. március 3. Magántulajdon.

17. A esztergomi ügyvédi munkaközösség levele Katona Gáborhoz. Esztergom, 1958. február 13. Magántulajdon.

18. Katona Gábor levele E. K-hoz. Jászárokszállás, 1958. február 21. Magántulajdon.

19. E. K. levele Katona Gáborhoz. Esztergom, 1958. március 12. Magántulajdon.

20. S. J. értesítése Katona Gábor számára arról, hogy bűnügyben ő lett a kirendelt ügyvédje. Szolnok, 1958. július 15. Magántulajdon.

21. A Szolnoki Ügyvédi Kamara fegyelmi tanácsának határozata Katona Gábor ügyvédi működésének felfüggesztéséről. Szolnok, 1958. július 16. Magántulajdon.

22. Katona Gábor fellebbezése a Szolnoki Ügyvédi Kamara Fegyelmi Bizottságának 1958. július 16-án kelt határozata ellen. Jászárokszállás, 1958. Júl. 16–30. között. Magántulajdon.

23. S. M. miniszteri kiküldött határozata Katona Gábor kizárásáról a Szolnoki Ügyvédi Kamarából. Szolnok, 1958. augusztus 31. Magántulajdon.

24. Katona Gábor idézése az ellene folyó bűnügyben. Szolnok, 1958. szeptember 8. Magántulajdon.

25. Katona Gábor idézése az ellene folyó bűnügyben. Szolnok, 1958. október 1. Magántulajdon.

26. A Szolnok Megyei Bíróság végzése a Katona Gábor elleni bűnügy tárgyalásának elnapolásáról, illetve az új tárgyalási nap kitűzéséről. Szolnok, 1958. október 20. Magántulajdon.

27. A Szolnok Megyei Bíróság ítélete a Katona Gáborral szemben a demokratikus államrend elleni gyűlöletre izgatás miatt emelt vádban. Szolnok, 1958. nov. 17. Magántulajdon.

28. Katona Gábor észrevételei az ellene folyó bűnügy vádiratával kapcsolatban. Dátum nélkül. Magántulajdon.

29. A levélnek csak a borítékja maradt fenn.

30. K. G. levele Katona Gáborhoz. Dunavecse, 1958. november 12. Magántulajdon.

31. D. Gy. levele Katona Gáborhoz. Dátum nélkül. Magántulajdon.

32. A Magyar Szocialista Munkáspárt Szolnok Megyei Végrehajtó Bizottságának értesítése Katona Gábornak az ügyvédi gyakorlatba való visszahelyezésére vonatkozó kérelme elutasításáról. Szolnok, 1959. január 23. Magántulajdon.

33. Az életrajzot én állítottam össze. –K. Cs.

A kiadást a Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem 1956. okt. 22-i diákszabványozására a helyi 1. sz. postahivatal bélyegkészletének felhasználásával a Győr-Sopron Megyei Nyomda helyi üzemében, magasnnyomással állították elő 1956. okt. 29-én. A bélyegeket már nem tudták árusítani. A posta vezérigazgatósága 1957 januárjában a megmaradt készleteket bevonta. A bélyegeket később a Magyar Filatélia Vállalat kapta meg értékesítésre. A készletet 7, 14, 21 értékes sorozatot igényelhettek (később az Épületek I. 60 f-es nélkül, csak 6 értéket). A 22-25. sorszámu bélyegek 1957 januárjában magánkézben maradtak, de eredetiségük vitathatatlan.

Az 500 teljes sorozaton a „MEFESZ Sopron” kétsoros garanciabélyegzés igazolja az eredetiséget, a kis példányszámú bélyegek nagy részén Dr. CzS kézjegy (Dr. Czencz Sándor, a felülnyomásmál a Posta képviselője volt) is található. Az 500-nál nagyobb példányszámú címleteken a Magyar Filatélia Vállalat ovális garanciabélyegzője igazolja a valódiságot.

A képen a ún. kis soproni sor látható. Felülnyomat négy, illetve három sorban az 'Épületek' és a 'Munka' sorozat egyes címletein fekete (f) és piros (p) színben: 'Hazádnak rendületlenül..!'/Sopron, 1956. okt. 22./

Apró láng az ország tábortüzeiben

1956 októberében lángokban állt az ország. Az elnyomó rendszer elleni felkelés eszméje futótűzként terjedt, s eljutott a vidéki városokba, sőt az apró falvakban is lejátszódtak a forradalom eseményei.

Jászágó lakói ugyanaz az elégedetlenség lett úrrá, amely az ország egész népét lázban tartotta. A feszültség egyre fokozódott, bár a fővárosban történt események hírének csak egy-egy foszlánya jutott az emberek fülébe. Mit sem tudtak a Petőfi Körőről. Egyetlen hírforrásuk a rádió volt, a másort azonban az állam érdekeinek megfelelően alakították: a hallgatók kétkedve hallgatták a kósza híreket, és várták a további eseményeket.

Az első helyi megmozdulásra október 28-án került sor. Délután az ebéd-ről visszatérő igazgatót megdöbbséget fogadta az iskola udvarán. A diákok tankönyvekből rakott máglya körül álltak, és a magyar himnuszt énekelték. Nem sokkal távolabb egy teherautó és néhány utasa állt. Rövid időn belül kiderült, hogy jászárokszállási fiatalok, akik az otthoni szobordöntésben már részt vettek,

most Jászágó lakosságát igyekeznek a forradalom mellé állítani. Valóban. Elvették a gyerekektől az úttörőnyakkendőket, összetörték az állami címet, az orosz tankönyvek elégetését sürgették. Majd autóra szálltak, végigvonultak a falu utcáin, és hazatértek.

Másnap a felnőttek is követték a diákok példáját. A Rákóczi utcában a földműves szövetkezet boltjában gyülekeztek az emberek, majd a leendő nagygyűlés helyszínére, a kocsmá udvarára mentek. Kisebbség tömeg verődött össze, mely a falu lakóiból, a tanterület tagjaiból és a munkájukat szüneteltető emberekből állt. A csoport szóvivője egy hordó tetejére állva mondta el követeléseiket, melyek megegyeztek a hírekből ismert országos követelésekkel. Utána a tanácsházhoz indultak, hogy átvegyék a hatalmat. Nem ütköztek ellenállásba. A párttitkár – valószínűleg az őt ért fenyegetések miatt – sietve Jászberénybe költözött, és nem tért vissza többé a településre. A rendet fegyverekkel vigyázták.

Október harmincadikán a falubeli események szálai összefonódtak az országos

történetekkel. Kókai László sorkatona államvédelmi szolgálatot teljesített a fővárosban. Mindössze néhány hete volt még a leszereles, ám alakulatukat a Köztársaság téri pártház védelmére vezényelték, mivel azt a fegyveres forradalmárok veszélyeztették. A támadók túlerejével szemben a védők feladták a küzdelmet, azonban kegyetlen leszámolásban volt részüik. Ott vesztette életét Kókai László is.

Nem kevésbé tragikus fordulatot vettek a politikai események. November negyedikén a szovjet csapatok közreműködésével megkezdődött a forradalom felszámolása.

Ágón ugyan nem jártak szovjet tankok, sor került azonban a hatalom visszavételére. Visszatértek a forradalom előtti vezetők, és átvették a község irányítását. A birtokba vett épületet és fegyvereket át kellett adni.

Az események utolsó felvonásaként a megtorlás következett. Fegyveres erők alakultak. Beidéztek és felelősségre vonták a forradalmárok hangadóit. Volt, akinek sikerült elhagynia a községet. Másokat, akiket elértek, a község háza helyiségeiben megverték, vagy elvitték. A „bűnösöket” a kistarciai táborba internálták. Többségüket egy idő után szabadon bocsátották.

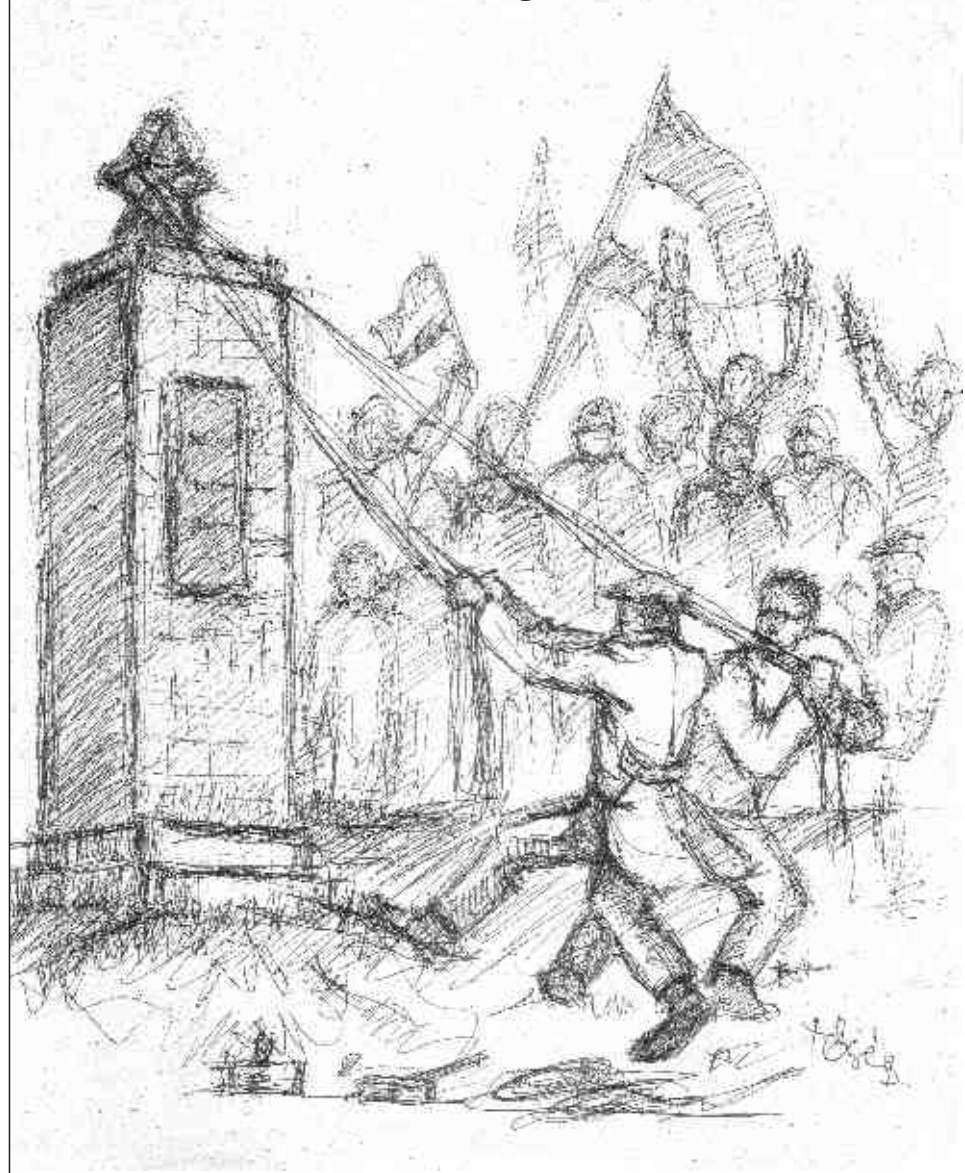
A forradalom lángjai ugyan lassanként kialudtak,

az emlékek szikrái azonban még ma is pislákolnak a helybeliek szívében. Számukra 1956 nem csupán azt jelenti, amit ma a fiatalok tanulnak az iskolákban, annál sokkal többet: azt a történelmet, amit ők írtak, ami a saját szabadságukról szólt.

Macsi Sándor tanár úr visszaemlékezése alapján papírra vetette:

*Csikós Virág
12. A*

A vörös csillag leverése

Iskolánk volt tanárának, Tóser Bélának a vázlata a jászárokszállási eseményekről

Mit jelent számomra 1956?

Én az 1956-os eseményeket csak a történelemlönyvek lapjairól ismerem. 1956. október 22-én éjszaka a budapesti Műegyetem diákjai elhatározták, hogy másnap tüntetést tartanak, és előadják 16 pontos követelésüket. Fontosabb követeléseik közé tartozott a szovjet csapatok kivonása, szabad választások, szólás- és sajtószabadság. A város több pontján újabb és újabb csoportokba verődtek az emberek. Október 23-án este ledöntötték a Városligetben a Sztálin-szobrot, bevonszolták a Blaha Lujza térre, és ott lángvágóval feldarabolták.

A Magyar Rádió épületét körülvéő utcák fontos helyszínné váltak. A tüntetők egy része fegyvert szerzett, és megkezdődött a fegyveres küzdelem. Budapesten a szovjet páncélosok is beavatkoztak a harcba. A tüntetések több vidéki városra is áttértek.

Az 1956-os események a családom életét is megérintették, amiről a nagymamám mesélt nekem. Jászárokszállásról kocsikkal ér-

keztek tüntetők a falunkba, Jászágóra. Végigvonultak az utcákon és toborozták az embereket, hogy tartsanak velük. Az egyik kocsmá udvarában elszavalták a Nemzeti dalt és a Himnuszt. A tüntetőket szétoszlatták, de megjegyezték az arcukat és a tanácsházába, a rendőrsre behívták őket. Ott összeverték az embereket, köztük több ártatlant, mint például a nagypapámat is.

Édesanyám nagybátyját a pártház védelmére rendelték ki. Ő tankvezető volt. Készenlétben kellett lenniük, majd mikor kivezényelték őket, az ő tankja vonult ki elsőként. A legelső tankot rögtön eltalálták. Hogy életben maradt, csak annak köszönheti, hogy kivonulás előtt tankot cserélt katonárával, így nem az első, hanem a második tankban ült.

Minden emberben más érzést kelt az 1956-os események említése. Akik abban a korban éltek, mint nagymamám is, átérték a féltelmet, a rettegést, a bizonytalanságot. Ezek az érzések

ma is felébrednek benne, ha ezekről az időkről mesél. Mivel én már egy teljesen más világban élek, így nehéz elképzelnem, hogy milyen helyzetben voltak akkor az emberek. Nekünk már adottak azok a dolgok, amiket akkor követeltek. Más korban élünk, más megoldatlan problémák elé nézünk.

*Kácsor Helga
12. A*

JÁSZVIDÉK KÜLÖNSZÁM

Jászárokszállás városi közéleti
havilapja
A különszám a
**Deák Ferenc Gimnázium és
Közgazdasági Szakközépiskola**
és a **Városi Könyvtár**
közös gondozásában jelent meg.
A megjelenés anyagi háttérét
a Nemzeti Kulturális Örökség
Minisztériumának Balassi Bálint
Magyar Kulturális Intézet
Nemzeti Évfordulók Titkársága
pályázatán nyert összeg biztosította.

Kiadja:
Városi Könyvtár, Jászárokszállás
Felelős kiadó: Ádám Gáborné
Telefon/fax: 57/531-040
E-mail: corvina@vnet.hu
ISSN 1219-6525

Szerkesztés, tördelés: Petrik József, Atkár
Nyomtatás: Máyer Nyomda, Budapest
Készült: 1.400 példányban